

Una conversa amb Joaquim Carbó i Sebastià Sorribas, dos senyors escriptors

L'any 1966 es van publicar *La casa sota la sorra*, de Joaquim Carbó, i *El zoo d'en Pitus*, de Sebastià Sorribas. La coincidència temporal ha motivat la celebració del quarantè aniversari d'aquestes obres, dues de les més llegides de la literatura infantil i juvenil catalana. A la redacció de *Guix* ens complau afegir-nos a la festa i per això hem convidat els dos autors a reflexionar sobre el que han significat, per a les escoles i per als infants i adolescents del nostre país, l'aparició de les seves novel·les i, de manera més general, recollir les seves valuoses opinions sobre com va evolucionar la literatura en català a partir de la dècada dels seixanta.

Hem manllevat el títol de l'extraordinari llibre que la Rosa Serrano¹ va dedicar a Enric Valor per encapçalar aquest article que pren la clàssica fórmula de l'entrevista. Vagi per endavant el nostre agraiement a tots dos autors per la bona predisposició mostrada, per la generositat de les seves paraules i per la dedicació del seu temps.

Quan van aparèixer els seus primers llibres, l'ensenyament a les escoles es regia per la Ley de Enseñanza Primaria, on es fixaven els objectius

del que havia de ser l'educació. La societat era molt repressiva i els alumnes que anaven a l'escola, amb la bata i l'entrepà de xocolata a la cartera, estudiaven coses que no entenien gaire. L'ordre i la disciplina, el silenci a les aules, l'actitud passiva de l'alumnat, el paper pautat (perquè, segons deien, el blanc podia desenvolupar la imaginació), el menyspreu per la cultura i la ciència, la Pàtria, la Religió i la Família, tot això era moneda comuna en molts centres educatius. Com va ser, doncs, la seva entrada en aquest món escolar en què la presència del llibre en català era minsa, gairebé inexistent?

J. CARBO. Vaig començar escrivint per a adults. A finals dels anys cinquanta era impensable fer-ho per a nens per qüestió de censura. *Cavall Fort*, que va aparèixer al desembre de 1961 em va obrir la possibilitat, que vaig aprofitar, d'escriure, per a infants. Els cinc primers contes de la revista són meus. A partir d'aquí hi ha tot un moviment ben important d'escriptors i il·lustradors... Simultàniament, hi va haver la creació dels premis litera-

ris, la fundació de La Galera, d'Edicions 62, algunes escoles van començar a organitzar-se al voltant de l'ensenyament en català. Era un moment esperançador i encoratjador. Al cap d'un any de col·laborar amb *Cavall Fort* vaig passar a formar part del consell de redacció de la revista i a participar en els premis literaris. El primer premi Folch i Torres el va guanyar la Montserrat Mussons², amb un recull de tres contes dels quals només li'n van publicar un. El segon any vam tenir la sort que en Sebastià presentés *El zoo d'en Pitus*.

S. SORRIBAS. Sí, certament, d'aquells anys l'única obra per a infants era la d'en Folch i Torres, que la va publicar La Llar del Llibre, llavors al carrer de Bergara de Barcelona.

Pel que fa a *El zoo d'en Pitus*, a mi em van insistir des de l'Òmnium, que també estava prohibit³, perquè m'hi presentés. Era el tercer any que es convocava el premi Folch i Torres. S'hi van presentar tretze obres, encara que n'hi va haver una que va quedar despenjada perquè el jurat va considerar que no era infantil. Andreu Dòria⁴, fundador de La Galera, va fer que

El zoo d'en Pitus iniciés la col·lecció «Els Grumets de la Galera». A partir de llavors, cada any el premi formava part d'aquesta col·lecció. Cada llibre d'«Els Grumets» que obtenia el premi Folch i Torres era un èxit assegurat: el *Rovelló*, de Josep Vallverdú, *Les presoneres de Tabriz*, de Maria Novell, *El rei Gaspar*, de Gabriel Janer, *I tu, què hi fas aquí?*, de Joaquim Carbó, i altres. Era un èxit perquè hi havia una generació de pares i mares que volien que els seus fills i filles llegissin en català.

J. C. L'Andreu Dòria portava els fills a l'escola Talitha, on la Marta Mata era la bibliotecària. La Marta i l'Andreu, que llavors treballava a l'editorial Reverté, parlaven sovint de la necessitat que els nostres infants disposessin de llibres adequats a les circumstàncies que els eren pròpies: llengua i país. D'aquelles converses van sortir les col·leccions «Desplega Vela» i «La Galera d'Or», amb títols com ara *Els tres avions amics*, *L'avet valent* i altres. La Galera va néixer una mica de l'equip format per Marta Mata i Andreu Dòria.

S. S. És tot plegat, és la campanya de teatre de *Cavall Fort*, és el començament de La Galera, és quan es crea una escola

A. CASANOVA

d'autors i il·lustradors que anàvem a les poques escoles que llegien aquests llibres, és l'inici de les publicacions de l'Abadia de Montserrat, la nova cançó, el començament de l'escola catalana, la constitució de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, etcètera, tot començava a encaixar⁵. L'Associació de Mestres va ser una mica anterior, a principis dels anys seixanta, i va néixer com a substitució de les escoles de mestres que hi havia. Es va

voler fer una escola de mestres privada però subvencionada per gent compromesa, com ara, per exemple, Jordi Pujol, que en va ser el conseller delegat. Més endavant, es va transformar en Centre de Renovació Pedagògica i va començar a tenir influència en escoles del CEPEPC⁶ (Costa i Llovera, Talitha, Elaia, L'Horitzó, Barrufet, Patufet Sant Jordi, etcètera), tot un moviment d'una xarxa de seixanta o setanta escoles combatives.

Els pocs autors que, com vostès, publicaven en català, anaven a les escoles a fer-ne promoció?

J. C. Al començament, fins i tot hauríem pagat per anar a les escoles, perquè un llibre en català en un centre docent era un fet extraordinari. La primera escola on vaig anar va ser l'IPSI, en companyia de Robert Saladrigas. Recordo que vam entrar gairebé d'amagat perquè tot era molt complicat. En vam sortir entusiasmats. Una vegada que vaig visitar una escola pública d'una zona deprimida, l'associació de pares havia fet un esforç per recollir dues mil pessetes per pagar-me. No ho podia acceptar i els vaig dir que se les gastessin en llibres per a la biblioteca. Ens sentíem prou retribuïts podent parlar amb els infants de llibres en català.

Com s'entén que, avui dia, la majoria de les novetats de literatura infantil i juvenil no sobrepassi les dues edicions i, en canvi, encara es reeditin alguns llibres d'aquells anys? Per què creuen que han perdurat i han esdevingut «clàssics»?

S. S. És un fet molt curiós. Als primers llibres, tothom els donava dos o tres

anys de vida, però va anar passant el temps i es continuaven venent. Molt curiós, perquè la majoria de llibres en duren tres o quatre a molt estirar i, en canvi, n'hi va haver alguns que van perdurar i, sense adonar-nos-en, un dia es va celebrar el desè aniversari d'*El zoo d'en Pitus*, una cosa increïble.

Potser no n'hi havia tants com ara. Quants se'n publicaven cada any?

J. C. Ni de bon tros! Començavem l'aventura La Galera, Estela i també les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, on vaig iniciar la col·lecció La Xarxa amb *El zoo a casa*, una novel·la que no ha agradat prou a La Galera... Penso que al cap de l'any es publicaven una vintena de títols.

Vol dir que un mestre o una persona interessada podia llegir tot el que sortís?

J. C. I tant! Pràcticament no hi havia traduccions de llibres estrangers al català. Les nostres obres se'n van beneficiar, així com de la recomanació escolar. En el meu cas, concretament, li

dec molt a en Ramon Besora, que, des de l'escola El Puig, d'Esparreguera, i sobretot des de les escoles d'estiu expliqués que *La casa sota la sorra* tenia utilitat perquè hi havia aventura, hi havia geografia, hi havia joc, hi havia emoció i hi havia història. En una ocasió que va sortir un anunci al diari *Avui* que deia «Busquem jove de color anomenat Henry Balua», llavors una altra escola d'Arenys de Mar va contestar «Per què?», es va encetar una correspondència entre diverses escoles. En Ramon ho va capitalitzar i va acabar amb quatre-cents infants, un grup de teatre d'Esparreguera i un helicòpter de debò que va arribar amb un jove que feia d'Henry Balua i un altre que era en Pere Vidal, en una trobada a Torrebónica.

S. S. A l'escola El Puig també es va muntar una animació amb una de les meves obres⁷.

J. C. Aquestes dues novel·les nostres segur que s'han beneficiat del treball i de l'activisme de Ramon Besora a favor de la lectura.

S. S. A mi m'han dit molts mestres que ells ja pensen a canviar els llibres de lec-

tura, però que si un text funciona, està fet amb un llenguatge entenedor i els nens el comprenen, no hi veuen la necessitat. I això que els llibres de La Galera eren gruixuts i de tapa dura! Algun dia, les autoritats polítiques ens haurien de fer un homenatge, que el rebriem amb molta humilitat, perquè els hem fet molta feina.

Després d'aquests inicis que es van viure amb il·lusió, calia conèixer qui i què s'estava fent arreu, quines eren les inquietuds, cap on calia anar. Com es van organitzar, com es va ordenar tot plegat, els anys següents?

J. C. L'any setanta-quatre, o una mica abans, es preparava el Congrés de Cultura Catalana⁸ i, dintre de l'àmbit de literatura, la Teresa Duran i jo ens encarregàvem de la part de llibres infantils i juvenils. Vam començar a connectar amb tothom qui treia el nas (escriptors, dibuixants, bibliotecaris, alguns mestres, editors i algun crític). Per exemple, la Mercè Canela, que havia publicat el llibre *De qui és el bosc?* i la vam convocar al Congrés. D'aquí va néixer el Consell Català del Llibre per a Infants. No es pot

comparar aquell primer grupet amb l'actualitat. Ara podria donar molts noms de joves escriptors que comencen. A València hi ha un munt de gent que hi publica, quan en aquell moment només hi havia l'Empar de Lanuza, pràcticament l'única, i a Mallorca, en Gabriel Janer Manila. A les Illes potser no n'hi ha tants, però a València, gràcies a Bromera, i Tàndem, entre altres, es publica molt.

El fet que hi hagi tanta parcel·lació entre literatura infantil, juvenil i per a adults, és convenient?

J. C. En una ocasió, fa anys em vaig discutir amb un editor de Columna perquè volien posar «per a dotze anys» a *La casa sota la sorra* i em va semblar que la novel·la la pot llegir tothom, un noi de quinze anys i una persona adulta. Fora dels llibres d'imatges i poca lletra per a infants i molts petits, si indiques «per a dotze», retalles sense voler les possibilitats d'arribar a més lectors. Quan era un nano, no n'hi havia de col·leccions, pràcticament. «Les pàgines viscudes» i «La Biblioteca Gentil» eren per a tothom. L'escola, en canvi, demana aquesta parcel·lació.

Estic en contra que hi hagi lectures per a adolescents de quinze a setze anys. En aquestes edats, amb la informació que reben, poden tenir la curiositat d'anar a la llibreria, o a la biblioteca, i triar i remenar..., si no, el que estem fent són llibres per a mandrosos, per a nois i noies poc lectors.

S. S. Històricament, hi va haver un moviment als anys seixanta sorgit arran d'un llibre francès, *Nos livres d'enfants on ment?*. Un grup de mestres no veia amb bons ulls que els nens i les nenes llegissin llibres infantils, i la discussió va ser important pel tancament de postures. Després, s'ha demostrat que el llibre infantil existeix i agrada perquè parla de coses que a les criatures els interessen i els agraden molt (aventura, humor, etcètera). Quan el llibre infantil passa de moda, és perquè el llenguatge és pobre. Recordo haver llegit *David Copperfield* als deu anys i *Anna Karenina* als dotze, però al meu barri crec que era l'únic. El llibre juvenil va començar a Anglaterra, quan una sèrie d'adolescents anaven a la biblioteca del pare i descobrien *Quentin Durward*, *El talismán*, *Ivanhoe* i llegien aquests llibres.

Hi va haver qui va dir «la literatura juvenil s'ha creat a còpia de pallisses dels pares i dels mestres als nens anglesos, sobretot». Amb les nenes passava igual. Llegien Jean Austin. A França, la comtessa de Segur estava escandalitzada perquè nenes de setze anys llegien els seus llibres, però elles ho feien perquè els interessaven, hi havia uns interessos molt clars. L'Emili Teixidor defensava la literatura literària, en canvi, Víctor Mora defensava la literatura per a joves. Era la discussió entre tots dos. Molt sovint, he pensat que li donava la raó a Víctor Mora, perquè el noi de quinze a setze anys ja és madur, però no tothom té el mateix nivell de lectura. Si tires una mica més amunt, la gent es perd. *El doctor Jekyll i Mr. Hyde*, Stevenson, tota l'obra de Walter Scott, són llibres que entusiasmen en aquesta edat, però no podem pretendre que llegeixin *Crim i càstig*. La qüestió és aquesta, no es tracta tant que hi hagi literatura juvenil, sinó bona literatura juvenil.

J. C. El que s'ha d'intentar és escriure llibres a l'estil d'aquests clàssics, però abaixant-ne un graó en el que pugui suposar de dificultat d'interpretació. El

Hi ha llibres on surten traficants de drogues, escenes de lliit, però mal escrits, pobres. S'ha de treballar un llenguatge viu, ric, i és potser això el que hi trobo a faltar en algunes obres actuals

pitjor de tot és quan es busca el que pot interessar en aquestes edats i s'hi introdueix una base de morbositat, el realisme crític (pares separats, per exemple), una mica d'erotisme... Sempre he defensat que un noi, si és lector, llegeixi directament Henry Miller o Hemingway tal qual; si no ho és, però, li costarà d'acceptar i t'engegarà. En canvi, si li arriben enquadrats en una col·lecció juvenil pot ser que s'hi interessi. Avui dia, amb la reducció de llenguatge a què ens porten els mòbils i que la majoria d'argot procedeix del castellà, tinc dificultats per fer parlar els joves protagonistes. En alguns moments m'estimo més explicar què fan i què pensen directament, sense diàlegs.

S. S. Hi ha una altra cosa molt important. Hi ha llibres on surten traficants de drogues, escenes de lliit, però mal escrits,

pobres. S'ha de treballar un llenguatge viu, ric, i és potser això el que hi trobo a faltar en algunes obres actuals.

Sebastià Sorribes i Joaquim Carbó ens han explicat, des de dos punts de vista no sempre coincidents, els inicis de la moderna literatura infantil i juvenil en català, i ho han fet amb un farciment d'anècdotes i detalls que ens són impossibles de compilar. Sempre ens quedarà el recurs de recordar Hemingway, el qual, després d'escriure *El vell i el mar*, defensava el «principi de l'iceberg» per indicar el coneixement que s'amaga a la part submergida, aquella que no es veu o no es diu. Gràcies als dos autors. Ens tornarem a trobar per celebrar els cinquanta anys dels seus llibres, segur.

Notes

1. SERRANO, R. (1995): *Converses amb un senyor escriptor*. València. Tàndem. Col·lecció Tàndem de la Memòria, 3.
2. Montserrat Mussons va guanyar el premi Josep M. Folch i Torres l'any 1964, amb l'obra *Tres narracions per a infants*. Una de les narracions, *Piu Piu*, va

ser publicada per La Galera el 1967.

3. Les prohibicions venien de lluny. L'ús públic del català va ser prohibit l'any 1940 i els anys següents es prohibiren l'ús del català a l'escola, el cinema en català, es multà l'Editorial Proa per publicar un anunci en català i castellà, i autors com Riba, Segarra, Pla, Rodoreda, Espriu, etcètera no podien publicar en català.

4. La Galera SA Editorial va ser fundada l'any 1963 per Andreu Dòria Dexeus. Va néixer amb dos objectius bàsics:

- La promoció d'una literatura infantil i juvenil de qualitat, moderna, d'acord amb una pedagogia renovadora.
- El servei a l'escola catalana i, en definitiva, el servei a la cultura del país.

En aquests quaranta-tres anys, han estat publicats per La Galera més de mil cinc-cents títols en català i un centenar de col·leccions.

5. La dècada dels seixanta va veure el naixement de noves editorials i l'augment de publicacions en català. A Catalunya, es crearen, entre d'altres, les editorials Edicions 62 (1962), Pòrtic (1963) i, a València, Tres i Quatre (1968). L'any 1961, sorgí el moviment de la Nova Cançó, iniciat pel grup Els Setze Jutges.

Es crearen entitats per impulsar l'ús i la normalització del català: Òmnium Cultural (1961) i Rosa Sensat (1965), a Barcelona; l'Obra Cultural Balear (1962), i Acció Cultural del País Valencià (1978). També s'instituíren nous premis literaris que fomentaren la creació en català. Així, l'any 1968 es creà el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Aparegueren noves revistes i setmanaris: *Cavall Fort* (1961), al Principat; *Lluc* (1962), a les Illes; etc. L'any 1969 s'impulsà, a Prada de Conflent, la Universitat Catalana d'Estiu. L'any 1971 es creà l'Assemblea de Catalunya, amb l'objectiu de convertir-se en la veu popular antifranquista i de reclamar, entre d'altres coses, l'ús oficial del català.

6. Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana.

7. Hi ha un llibre que recull les propostes de creació i les activitats que es van fer des de l'escola El Puig al voltant de tres llibres: *El zoo d'en Pitus*, de Sebastià Sorribes; *La casa sota la sorra*, de Joaquim Carbó, i *De mica en mica s'omple la pica*, de Jaume Fuster. Se'n diu *Del plaer de llegir al joc d'escriure*, el van escriure Ramon Besora i Mercè Fluvià i el va publicar Eumo l'any 1985 dins la col·lecció Didàctica, núm. 5.

8. El 28 de gener de 1975, la Junta de Govern del Col·legi d'Advocats de Barcelona aprovava per unanimitat l'organització d'un congrés en defensa de la cultura catalana. El Congrés va començar el 1975 i es va clausurar dos anys més tard. Hi van participar més de dotze mil congressistes i s'hi adheriren més de mil cinc-cents entitats i quinze mil persones.

9. BRAUER, A. (1951): *Nos livres d'enfants ont menti. Une base de discussion*. París. SABRI. En aquesta obra, s'hi argumentava que els contes teixeixen una cortina de fantasia davant la realitat i que exerciten un poder coercitiu sobre el lliure desenvolupament de la capacitat racional dels infants. El món és difícil i complicat, es deia, i la mainada ha de tenir els ulls ben oberts al món que l'envolta i afrontar la fatigosa interacció amb la societat adulta sense amagar-se darrere d'encantaments, de bruixes, de princeses i d'altres éssers meravellosos.

Joaquim Carbó
Sebastià Sorribas
Escriptors